

Laura Petersen Balogh arbejder i øjeblikket på en biografi om Karl Dane. Besøg hendes hjemmeside på: WWW.KARL-DANE.COM

Karl Danes specielle udseende, der gjorde ham i stand til at spille både falde på halen-komiker og udspekuleret skurk, var en af årsagerne til hans succes

DANMARKS

GLEMTE FILMSTJERNE

Karl Dane var en af stumfilmtidens største Hollywood-stjerner, men da filmene fik lyd, blev den drømmeagtige karriere forvandlet til et mareridt, som sluttede, da han fattig, desillusioneret og glemt tog livet af sig selv. Den 12 oktober er det 120 år siden, Karl Dane blev født i København som Rasmus Karl Therkelsen Gottlieb

Slim fra 'Big Parade' død i fattigdom,"
"Fra rigdom til pjalter,"
"Skuespiller, som engang tjente \$1500 om ugen, reddet fra de fattiges grav."

Det var nogle af de overskrifter, der dukkede op i de amerikanske aviser i april 1934, efter den danskfødte stumfilmstjerne Karl Dane's selvmord. Men i dag på den engang så feterede stjernens 120 års fødselsdag er navnet Karl Dane næsten ukendt i hans fødeland. Og i USA er han stort set kun kendt blandt stumfilmsfanatikere og inkarnerede læsere af Hollywoods skandalebøger.

Fortællingen om Karl Danes op- og nedtur er ellers uden sidestykke i filmhistorien. I 1925 skød han direkte mod stjernerne, da han dukkede op i topinstruktøren King Vidor's klassiker 'The Big Parade' som makker til filmens stjerne John Gilbert. Men blot ni år senere, da hans tykke, danske accent havde gjort ham ubrugelig for Hollywood, efter at filmene fik tale, skød han sig selv i sin beskedne lejlighed i Los Angeles. Pengeløs ville hans lig være endt i de fattiges grav, hvis ikke hans tidligere arbejdsgivere, filmstudiet MGM, havde forbarmet sig og betalt for begravelsen.

Men hvordan kunne en mand, der opnåede så stor berømmelse og tjente så mange penge, synke så hurtigt til bunds?

Søn af en handskemager

Karl Dane blev født Rasmus Karl Therkelsen Gottlieb i 1886 som den anden af tre sønner af handskemageren Rasmus Marius Gottlieb fra Horsens og Anna Cathrine Simonsen fra Århus. Hans bror Reinald var blot et år ældre end Karl, og de to hang som børn sammen som ærtehalv. Den tredje bror, Viggo, døde angiveligt som barn.

Ægteskabet mellem Rasmus og Anna var stormfuldt på grund af faderens problemer med både druk og med at holde styr på familiens økonomi, og de gik i sidste ende fra hinanden i 1903. Karl og Reinald startede begge som 14-årige som maskinlærlinge i firmaet Smith, Mygind and Hüttemeir, der producerede jernbaneudstyr. Karl nåede også at aftjene sin værnepligt i Kystartilleriregimentet, hvor han fik høje karakterer som soldat, før han trådte ud af tjeneste med rang af korporal i 1915.

Karl Dane endte sine dage i hans ydmyge hjem i dette lejlighedskompleks på South Burnside Avenue

Karl var en høj mand (1,92 m), og selvom han kunne virke lidt ranglet, var han stadig både muskuløs og atletisk. Han elskede all slags sport og var både en dygtig svømmer og rytter, ligesom han stort set kunne udføre ethvert trick på en cykel. Efter sigende skulle han også være en af de første piloter i Danmark, men det har ikke været muligt at bevise den påstand.

Karl blev beskrevet som både underholdende, jordbunden, venlig, godhjertet og et hit blandt kvinderne. Han var ekspert i practical jokes og var allerede som barn en vovehals.

I 1910 blev han gift med sin første store kærlighed, den unge, kønne kjolesyrske Carla Dagmar Hagen i Sankt Pauls Kirke i København. Allerede 1911 fødte Carla parrets første barn, sønnen Ejlert, der blev fulgt af datteren Ingeborg året efter.

Drevet til udlandet

Efter afskeden fra militæret havde Karl svært ved at finde arbejde, så han besluttede at emigrere til Amerika, hvor det var meningen, at han ville sende bud efter sin familie, når han var kommet på plads. Så i januar 1916 satte han kursen mod det forjættede land ombord på skibet Oscar II med kun 25 dollars og nogle få engelske brokker på lommen. Han slog sig ned i Brooklyn, hvor han først fik arbejde i et støberi og siden tjente til dagen og vejen som både maskinarbejder, tømrer og bilmekaniker.

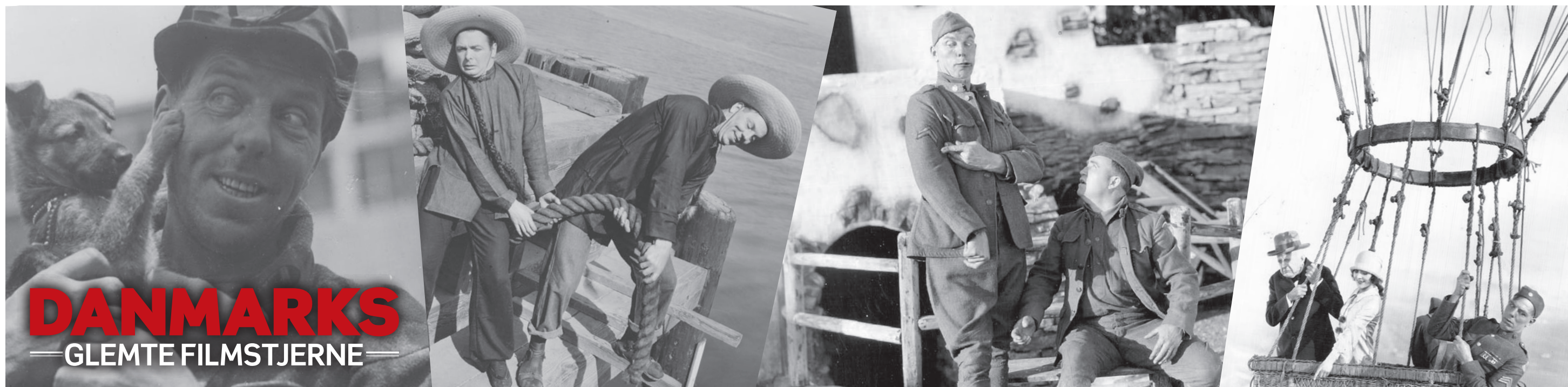
Efter godt et år i USA besluttede Karl at supplere sin sparsomme indtægt som statist og stuntman i filmindustrien. Hans højde og særprægede, men gode udseende samt hans fysiske styrke sikrede ham en del opmærksomhed. Samtidig viste det sig, at han havde et naturligt talent som skuespiller og kunne udfylde en næsten hvilken som helst rolle.

Den perfekte tysker

På samme tid søgte filmselskabet Warner Brothers efter en skuespiller, der kunne påtage sig rollen som den store tyske kansler i selskabets første spillefilm, 'My Four Years', og Karl var det perfekte valg. Han gjorde det så godt, at han blev hyret til at gentage rollen i yderligere to film. Samtidig leverede han endnu en mindeværdig birollepræstation som den grumme skurk i 'The Wolves of Kultur', hvor motorcykel-vovehalsen Charles Hutchinson spillede hovedrollen.

Men mens Karl langsomt men sikkert var ved at skabe sig et navn som skuespiller, begyndte han også gradvist at miste kontakten til sin familie i København. Carlas helbred var ikke godt, så hun opgav med tiden at følge sin mand til USA, og parret blev i stedet separeret.

En ensom Karl blev forelsket i den unge svenske kvinde Helen Benson, og da han var træt af det risikable arbejde som stuntman, flyttede de mod vest, hvor de købte et stykke land og begyndte at opdrætte fjerkræ. Det var også på dette tidspunkt, at

DANMARKS

GLEMTE FILMSTJERNE

Karl valgte at blive amerikansk statsborger og skiftede navn til det mere mundrette Karl Dane.

De næste tre år levede de lykkeligt på fjerkræfarmen. Men lykken sluttede brutalt, da både Helen og deres fælles barn døde i barselssengen i august 1923. Knuget af sorg, kastede Karl sig blot få måneder senere hovedløst ind i endnu et ægteskab med telefonreceptionisten Emma Sawyer, som var

syv år ældre end ham, men det holdt kun kort.

Stjerne ved et tilfælde

Efter den hektiske periode, søgte Karl efter et fast holdepunkt i tilværelsen. Det fandt han, da han en dag atter stødte ind i Charles Hutchison, som var blevet uafhængig filmproducent. Han overtalte Karl til at deltage i sit kommende projekt. På samme tid var filmgiganten MGM's stjerneinstruktør King Vidor på jagt efter den rigtige mand til rollen som den ranglede, tobakstyggende Slim i 'The Big Parade'. Robert McIntyre, casteren, der i sin tid havde givet Karl hans første filmrolle, så Hutchinsons film og gjorde Vidor opmærksom på danskerens evner som skuespiller.

Karl var et hit som Slim, og blev fra den ene dag til den anden en af stumfilmverdenes største stjerner. New York Times var blot én af de aviser, som flød over med roser til Dane for hans 'fantastiske karakterskuespil' og mente, at 'han er tæt på at stjæle billedet fra filmens hovedrolle'. I forlængelse af succesen underskrev Karl Dane i juni 1926 en kontrakt med MGM, der sikrede ham en række film hos selskabet.

I Danmark anede Gottlieb-familien imidlertid intet om Karls nyvundne stjernestatus – ellers for den sags skyld hans nye navn. Da 'The Big Parade' fik premiere i København i januar 1927, var Karls bror Reinald noget

chokeret over at se den ranglede skuespiller på det store lærred, som mindede gevaldigt om den bror, han ikke havde set i 12 år.

Efterfølgende skrev han et brev til Karl i Hollywood, hvori han spurgte, om Karl Dane og Karl Gottlieb var den samme person. Glæden var stor, da han fik svaret: "Kære storebror! Jeg har fået dit brev, og jeg må indrømme, at jeg er Karl Dane!"

Chokket var også stort for Karls 15-årige datter Ingeborg, der ligeledes var en tur i biografen, hvor hun pludselig kunne se den far, hun ellers mest kendte fra familiealbummet tone frem i 'levende live', og hun råbte: "Jamen, det er min far!" – til den fyldte biografals store underholdning.

Den uundgåelige nedtur

Tilbage i USA fortsatte opturen for Karl Dane. Den legendariske skuespillerinde Lillian Gish så ham i 'The Big Parade' og håndplukkede personligt Karl til sine næste film 'La Boheme' og 'The Scarlet Letter'. Flere opgaver fulgte hurtigt efter i selskab med stjerner som Rudolph Valentino, Marion Davies og Buster Keaton.

Derefter blev Karl parret med den lille skuespiller George K Arthur i et Fy og Bi-agtigt makkerskab i en række succesfulde komedier. Deres første fælles film var krigskomeden 'Rookies', der trak folk i biografene i hobetal.

Trods sin stjernestatus blev Karl dog

aldrig en del af Hollywoods natteliv. Han var mest lykkelig, når han kunne nyde tilværelsens enkle fornøjelser som fx at bygge sit eget strandhus i Malibu, arbejde i værkstedet bag huset i Beverly Hills eller blot dele en øl med en af sine venner i køkkenet.

Det var næsten for godt til at være sandt, og lykken fik da heller ikke denne gang lov til at vare ved. Boblen brast, da talefilmene gjorde deres indtog i Hollywood. De primitive lydsystemer betød, at det stort set var umuligt at forstå Karls markante accent, og MGM valgte i 1930 at droppe deres tidligere stjerne. Karl fortsatte ganske vist med at lave nogle få, morsomme kortfilm med Arthur for Paramount og RKO, men i 1932 var det definitivt slut.

Karls økonomi lå i ruiner. Han havde aldrig været god til at passe på sine penge, og nu var han arbejdsløs. Det påvirkede også hans selvtillid, og han sank ned i en dyb depression. Alle hans forsøg på at rejse sig mislykkedes, og for at sætte kronen på værket blev han snydt for de fleste af sine resterende dollars ved en fejlslagen minehandel.

I et sidste desperat forsøg på at få sit liv på ret køl igen investerede han sine sidste penge i en pølsevogn, som stod lige uden for MGM's porte, men selv dette projekt mislykkedes, da hans tidligere kolleger blot hastede forbi i stedet for at investere i hans pølser med brød.

Karl gik derefter til sine tidligere arbejds-

givere og tiggede dem for at få et job, uanset hvad, som statist, tømmer, hvad som helst. Men han blev blankt afvist.

Ensom død

Om aftenen den 14. april 1934, skulle Karl mødes med sin veninde Frances Leake for at gå en tur i biografen. Da Karl ikke dukkede op, blev Frances nervøs og hastede til Karls lejlighed på 626 South Burnside Avenue, hvor hun hamrede på døren uden at få noget svar.

Med hjælp fra bygningens bestyrerinde lykkedes det endelig at få døren op, og sammen fandt de to kvinder Karls livløse krop sammenbøjet i hans lænestol med en pistol liggende ved hans fødder.

Ved synet faldt Frances besvimet om, og da hun vågnede igen, fik hun øje på et lille stykke papir med Karls sidste besked, der lå på et lille bord i stuen ved siden af hans elskede scrapbog, som han havde fyldt med sine gamle studiekontrakter og alle de rosende anmeldelser fra hans bedste film. På papiret stod der kort og godt:

"Til Frances og alle mine venner – farvel."

I dagene efter hans død blev Karl Danes tragiske endeligt af medierne omtalt som endnu et bevis på berømmelsens flygtige natur. Men Karls skæbne var også et eksempel på, hvordan filmstudierne behandlede deres stjerner – især dem, der kom fra

fremmede kulturer – som produkter, man blot kunne smide væk, når de ikke længere kunne bruges.

Helt glemt af filmindustrien var Karl Dane dog ikke, og han blev efter sin død tildelt en stjerne på Hollywood Walk of Fame på Hollywood Boulevard som en påmindelse om maskinarbejderen fra København, der endte som Danmarks glemte Hollywood-stjerne. 📍

Karls karriere

- 1916: Karl sejler til New York
- 1917: Karl får sin filmdebut
- 1918: 'My Four Years' udkommer i Tyskland
- 1921: Karl flytter til Californien for at starte sin kyllingefarm
- 1924: Karl bliver 'opdaget' og får sin genembrudsrolle i 'The Big Parade'
- 1926: Karl underskriver kontrakt med MGM og danner par med George K. Arthur
- 1927: 'The Big Parade' får premiere i København
- 1930: MGM dropper Karl
- 1930 til 1931: Paramount skriver kontrakt med Dane & Arthur og sender de to på vaudeville tour.
- 1932: Dane & Arthur-parløbet slutter, og Karl optræder i sin sidste film 'The Whispering Shadow'

Karl Dane

- FØDT: 12. oktober 1886 som Rasmus Karl Therkelsen Gottlieb i København
- DØD: 14. april 1934 i Los Angeles
- FAR: Rasmus Marius Gottlieb, handske-mager fra Horsens
- MOR: Anna Kathrine Simonsen, Aarhus
- BRØDRE: Reinald Marius og Viggo Eiler
- ÆGTESKABER:
 - Carla Dagmar Hagen, 1910-1921
 - Helen Benson, 1921-1923
 - Emma Sawyer, 1924
- BØRN:
 - (med Carla)
 - Ejler Carl, født 4. marts 1911
 - Ingeborg Helene, født 31 juli 1912 (med Helen)
 - Unavngiven datter, død ved fødslen i 1923